

Tillbaka till Alliansfriheten

JAN GILLBERG

När första världskriget bröt ut 1914 hade Sverige haft fred i 100 år. Sedan dess har alliansfriheten gjort tjänst som ett väl fungerande värn mot att dras in i militära konflikter och därmed sammanhängande elände i ytterligare drygt 100 år. Dock att den under senare år satts på spel genom en ogenomtänkt och ansvarslös politik. En politik som kommit att utgöra ett växande hot mot Sveriges suveränitet. En politik som dessutom saknat folklig förankring.

En första allvarlig brytpunkt uppstod i och med Sveriges undertecknande av Lissabonfördraget. Fördraget undertecknades den 1 december 2007 och trädde efter en långvarig ratificeringsprocess i kraft den 1 december 2009. Längre hindrades ikraftträdandet av att Irland i en folkomröstning sade nej till att ansluta sig till fördraget. Detta kunde ske först efter en andra under stort externt tryck genomförd folkomröstning.

Irland var det enda medlemsland som i enlighet med landets konstitution krävde ett i folkomröstning fattat godkännande. Om de andra medlemsländerna hade haft samma "konstitutionella krav" hade Lissabonfördraget med största sannolikhet inte kommit till stånd. Avtalet krävde nämligen ett godkännande av samtliga medlemsländer. Säkert hade något av medlemsländerna satt sig på tvären.

Detta visar hela konstruktionens sår-

barhet när det gäller genomförandet av vad som på grund av "omvärldsförändringar" kan komma att framstå som angelägna konstitutionella förändringar. Med alla under årens lopp tillkommande medlemsländer har denna sårbarhet blivit alltmer uppenbar ägnad att inom organisationen skapa växande spänningar. I takt med detta har EU-konstruktionen kommit att framstå som ett gigantiskt felbygge. Man kommer att tänka på vad **Axel Oxenstierna** skall ha yttrat till sin son för nu mer än 350 år sedan:

Vet du inte, min son, med hur litet förstånd världen styrs?

Med Lissabonfördraget följde en förstärkt samordning av medlemsländernas utrikes- och säkerhetspolitik. EU-länderna fick nu sin egen gemensamma utrikesminister kallad "hög representant för utrikesfrågor och säkerhetspolitik".

För Sveriges vidkommande innebar detta ett fjärmande från landets mångåriga i folkviljan förankrade alliansfrihet. Även i övrigt innebär Sveriges inordnande under Lissabonfördraget en förändring i själva ramverket för vad som reglerar landets politik. Med den betydelse en sådan förändring måste tillmätas borde frågan ha presenterats på ett sätt – exempelvis inför ett riksdagsval – att folkviljan fått en möjlighet att göra sig gällande. Det har

nu ifrågasatts huruvida det sätt på vilket anslutningen skett kan anses stå i strid med grundlagen, där det är inskrivet att Sverige skall vara en demokrati med de möjligheter för folket att ge uttryck för sin mening i grundläggande frågor som i likhet med detta ytterst handlar om landets suveränitet.

Frågan om hur mycket demokrati Sverige kan anses vara har nyligen väckts av numera ambassadören **Håkan Juholt**, som i en debattartikel i SvD, där han menar att demokratin i Sverige är i fara och på väg att ersättas av en teknokrati. Han har mötts av instämmanden från flera håll. I Aftonbladet skrev **Peter Kadhammaren** krönika med rubriken "Håkan Juholt har rätt – demokratin är i fara". Och i Expressen skrev **Karin Pihén** krönika med rubriken "Juholt har rätt om demokratin",

Ett ytterligare steg bort från Alliansfriheten i riktning mot NATO-medlemskap togs 1994, då Sverige anslöt sig till **Partnerskap för fred (PFF)**, som är ett slags samarbetspakt mellan NATO och ej till NATO anslutna länder.

Ännu ett steg togs när Sverige 1997 anslöt sig till **Euroatlantiska partnerskapsrådet (EARP)** – ett råd för NATO:s samarbetsländer.

Sverige har också deltagit i ett antal av USA-NATO ledda krigsföretag – krigsföretag som i inget fall löst några problem eller på annat sätt fått positiva effekter utan

som genomgående fått katastrofala följder. Det värsta exemplet är Libyen – mönsterlandet som bokstavligen slogs sönder och samman.

Det Sverige varit delaktig i har fått följder med vilka världen tvingas leva under oöverskådlig framtid. Följder som tar sig uttryck i oändliga flyktingströmmar, svält och ofattbart lidande men också i den terrorism som har sin grogrund i det elände som grasserar i allt större delar av världen.

När det så gäller det **Värdlandsavtal** som Sverige ingått med NATO har detta innebörden av ett slags "de-facto-anslutning" till den av USA ledda militäralliansen. Avtalet skrevs under den 4 september 2014 av den då sittande **Regeringen Reinfeldt**. Avtalet är – uttrycks det – ett ramavtal för allt framtida samarbete mellan Sverige och NATO. Syftet är att "bredda vägen" för NATO:s militära samarbete med Sverige. Detta genom att göra det både enklare och "naturligare" för Sverige att fullgöra rollen som "värdland" för NATO-ledda militära operationer. Formellt har Sverige möjlighet att vägra att fullgöra rollen som ett sådant "värdland" då – som det också uttrycks – avtalet bygger på "frivillighet". Denna "frivillighet" måste dock i skarpt läge betraktas som illusorisk.

Avtalet ingicks utan att föregås av den offentliga debatt, prövning och konsekvensanalys som ett så betydelsefullt avsteg bort från alliansfriheten som detta borde ha betraktats som självklar. Men så icke. Avtalet antogs av en stor och i frågan likgiltig riksdagsmajoritet.

Avtalet tydliggör Sveriges roll som värdland för NATO-ledd militär aktivitet på svenskt territorium. I enlighet med "värdskapet" skall NATO-ledda styrkor kunna disponera svenska militära baser.

Avtalet har kritiserats för att det är utformat på ett sätt som ger stort tolkningsutrymme ägnat att vara till fördel för "den starkare parten". Detta gör det svårt att bedöma avtalets realpolitiska innebörd och därmed dess praktiska konsekvenser. Således preciseras inte vad som är Sveriges förpliktelser att som "värdland" upplåta militära baseringsområden och tillåta militära förflyttningar på svenskt territorium. Detta är sådant som skall regleras i tilläggsdokument, vilka i normalfallet kommer att vara hemligstämplade.

Och ingenstans i avtalet berörs den känsliga frågan om kärnvapen. Således görs i avtalet inga begränsningar vad gäller möjlighet att placera/transportera kärnva-

pen i Sverige. Vid riksdagens antagande av avtalet var det inte en enda riksdagsledamot som tog upp denna känsliga fråga. Inte heller frågan om avtalets konsekvenser med avseende på Sveriges säkerhetspolitiska läge gjordes föremål för debatt.

På NATO:s hemsida beskrivs Sverige som en av NATO:s viktigaste och mest aktiva samarbetspartners.

Till kritikerna av Värdlandsavtalet hör Sveriges tidigare utrikesminister **Hans Blix**.

De steg bort ifrån Alliansfriheten med nu senast antagandet av Värdlandsavtalet har alla tagits utan offentlig debatt och utan möjlighet för medborgarna att utifrån en sådan uttrycka sin mening om vilken slags säkerhetspolitik som bäst tjänar landet

Förfarandet var detsamma när Regeringen Reinfeldt den 16 juni 2009 strax före riksdagens sommaruppehåll drev igenom beslut om att avskaffa värnplikten. Beslutet fattades utan föregående debatt med 153 röster mot 150. Detta i en fråga av ett slag då det varit en oskriven lag att eftersträva största möjliga enighet partierna emellan.

Till detta kommer att Sverige under "Reinfeldtåren" genomförde en avveckling av det svenska försvaret av en omfattning som vid ett försämrat säkerhetsläge skulle ställa krav på ett "återtag" som skulle kräva många år, kanske decennier – inte minst när det gäller inställningen till försvaret som en för bibehållandet av landets suveränitet grundläggande fråga.

Vad som allvarligt försvårar möjlig-

heterna till ett sådant "återtag" är att en grundläggande förutsättning för den debatt, som skall kunna bana väg för ett sådant "återtag," saknas: journalister och andra opinionsbildare med intresse för och kunskaper i frågor gällande försvars- och säkerhetspolitik.

Ett i sammanhanget dåligt omen är att bland de fem talespersoner som **Ulf Kristersson** efter sitt tillträde som partiledare utsåg är det inte någon som täcker in området försvars- och säkerhetspolitik. De områden som de fem svarar för är i den ordning de presenterades: miljöpolitik, utbildningspolitik, socialpolitik, bostadspolitik och skattepolitik.

I en kommande historieskrivning kan den period som inleddes den 4 oktober 2009 med Regeringen Reinfeldts tillträde komma att omtalas som en steg för steg genomförd statskupp, genom vilken Sverige kom att avhända sig sin suveränitet för att inträda i ett vasallförhållande till USA-NATO.

För att komma ur detta förhållande gäller det för Sverige att återgå till alliansfriheten. Inte styckevis och delat utan fullt och helt. Därmed kan Sverige återta sin roll som medlare i konflikter och därmed i **Dag Hammarsköld** och **Folke Bernadottes** anda främja utvecklingen av en fredligare värld. Detta i en tid då behovet av medlande insatser är större än någonsin.

Ett sådant "återtag" alliansfriheten måste vila på en fast grund manifesterad i en folkomröstning, där medborgarna ges möjlighet att uttrycka sin mening.

DSM's nisch är

Att säga det som sällan sägs
men som borde sägas...
behöver sägas